

BRUEGELROUTE

Vertrekpunt: Kerkje van Sint-Anna-Pede, Herdebeekstraat 176, 1701 Itterbeek
Afstand: 45 kilometer

Geen schilder zal ooit meer verbonden zijn met het Pajottenland dan Pieter Bruegel de Oude. Deze kunstenaar werd omstreeks 1525 vlakbij Eindhoven geboren en bracht de laatste jaren van zijn leven door in Brussel, waar hij in 1569 ook overleed.

De glooiende landschappen in de Pedevallei, de uitbundige levenslust van haar bewoners en de bruisende boerenkermissen van het Pajottenland waren een onuitputtelijke bron van inspiratie voor de schilder. Fietsen door dit stukje Groene Gordel is als fietsen langsheen een eindeloze rij Bruegelschilderijen. De goedlachse Pajot, die levensgenieten tot een kunst wist te verheffen, vereeuwigde hij in schilderijen als 'Luilekkerland', 'Boerenbruiloft' en 'Boerendans'. Zijn liefde voor zoveel mooie plekjes in het Pajottenland komt duidelijk tot uiting in doeken als 'De parabel van de Blinden', een schilderij dat de vinger legt op een oud zeer: de zinloze wereld waarin de mens doelloos ronddoelt. Met de Pedebeek vooraan in het decor, het kerkje van Sint-Anna-Pede op de achtergrond, brengt het gezegde tot leven: 'Als de ene blinde de andere leidt, vallen ze beiden in de gracht'. Het Sint-Annakerkje ziet er vier eeuwen nadat Bruegel hier zijn schildersezels opzette, nog precies hetzelfde uit.

Op het doek 'De Hooioogst' herken je de Sint-Ambrosiuskerk van Dilbeek, uitstekend boven de vruchtbare graanakkers, met een gezicht op de groene heuvels. Op het schilderij "Landschap met ekster op de galg" zie je de watermolen van Sint-Gertrudis-Pede vreedzaam in het weelderige landschap, aan de voet van de heuvel waar de galg wacht op een volgende veroordeelde. Voor 'De korenoogst' liet Bruegel zijn blik rusten op Dilbeek, want de toren die schuin boven de hooiwagen uitsteekt lijkt verrassend veel op de Sint-Alenatoren, bij de vijver naast het huidige gemeentehuis. De kerk achter het korenveld herken je dan weer als de Sint-Pieterskerk van Itterbeek.

Nog op tal van andere schilderijen kan je zeer herkenbare gebouwen en landschappen uit de Pedevallei ontdekken. Dit is ontegensprekelijk het land van Bruegel. De gemeentelijke vzw Dilbeeks Erfgoed richtte rond het kerkje van Sint-Anna-Pede en langs het Bruegelwandelpad een Openluchtmuseum in met reproducties van de schilderijen van Pieter Bruegel. Hier een kijkje nemen bij de start of aankomst van de Bruegelfietsroute is echt wel aangeraden. Een brochure met informatie over elke reproductie is te koop bij de vzw Dilbeeks Erfgoed.

BEZIENSWAARDIGHEDEN

1. Sint-Annakerkje

Dit ondertussen wereldberoemde kerkje werd gebouwd omstreeks 1250. Zoals reeds vermeld, is het kerkje te herkennen op het schilderij 'De parabel van de blinden' (1558) van Pieter Bruegel. Dit schilderij uit halfweg de zestiende eeuw kan bezichtigd worden in Napels in het Museo di Capodimonte.

Op het schilderij schilderde hij het koor van de toenmalige romaanse kapel. Eind 17de eeuw werd het koor echter verbouwd in laatgotische stijl: de sacristie, dwars op het nieuwe koor werd toegevoegd. De kerk en omgeving zijn sinds 1948 beschermd.

2. De Luizenmolen van Anderlecht

De Luizenmolen werd gebouwd in 1862 en dankt zijn naam waarschijnlijk aan het luyzenkruid. Dit kruid groeide overvloedig in de omliggende weiden. De molen bleef in werking tot 1928. Maar het duurde tot 1942 voor deze unieke staakmolen als monument erkend werd. Echt veel aandacht werd aan deze erkenning en aan het in stand houden van dit unieke stukje industrieel erfgoed niet besteed. Het gevolg hiervan was dat de molen stilaan in verval geraakte. Eerst verloor hij zijn wieken en tenslotte stortte hij helemaal in. Uiteindelijk werd de molen geschrapt van de lijst met beschermde monumenten en gingen de laatste resten in 1955 onder de slopershamer.

Toch bleven een aantal mensen het jammer vinden dat dit monument uit hun dorp verdwenen was. Bijna 40 jaar later kwam de vzw Luizenmolen Anderlecht tot stand, met als doel de heroprichting van de molen. In mei 1999 was het eindelijk zover en werd de nieuwe staakmolen ingehuldigd en maalvaardig verklaard. Je kan de molen elke 2de en 4de zondag van de maand bezoeken.

3. Het Neerhof

Deze historische vierkantshoeve werd reeds in 1217 vermeld als eigendom van de abdij van Vorst. Het huidige boerenhuis dateert van 1740 en de grote voorraadschuur bevat nog een kern in vakwerk en leembouw. In de eikenhouten balken staan de namen gekerfd van de eigenaars die hier in de afgelopen 250 jaar woonden.

Het in 1975 als monument beschermde gebouw ligt midden 10 ha beschermd landbouwgebied en is eigendom van de Vlaamse Gemeenschapscommissie. Een hele ploeg begeleiders organiseert hier het hele jaar door boerderijdagen voor kinderen, jeugdgroeperingen en gezinnen, met cursussen, stages, kijk- en doedagen en bijzondere feesten. Het Neerhof is één van de weinige beschermde boerderijen die nog echt een landbouwfunctie vervult.

4. Brouwerij Timmermans

Brouwerij Timmermans is één van de grootste geuzebrouwerijen. Hier mengt men al sinds 1781 de beste ingrediënten om streekbieren van een hoge kwaliteit te bekomen. De brouwerij maakt al meer dan 10 jaar deel uit van de groep John Martin. Naast Faro, geuze, kriek en lambik, brouwt met hier ook de 'Bourgogne des Flandres', een lekker mengbier en waardige opvolger van de 'Sirius', een bij Timmermans gebrouwen mengbier van het type 'Oud Bruin'.

De brouwerij kan bezocht worden in de namiddag van elke 2de zondag van de maand.

5. Brouwerij Girardin

Girardin (in Sint-Ulriks-Kapelle) heeft zijn eigen geuze en lambiek. Op de hoevebrouwerij van Girardin wordt al sinds 1845 geuze gebrouwen. Het zou zonde zijn om dit lekkere brouwsel niet te proeven. Hoe kan je immers later, als je het Pajottenland tot in de kleinste hoekjes hebt verkend, zonder proeven een waardeoordeel uitspreken? De plaatselijke herbergen hebben 'hun' bier op de kaart staan.

6. Het Castelhof

Uit verschillende schriften kan men afleiden dat het domein Castelhof ontstaan is rond 1266. Het toenmalige kasteel heeft in de loop der eeuwen verscheidene verbouwingen ondergaan, o.m. in 1642, het jaartal dat nu op de binnenkoer zichtbaar is. Waarschijnlijk vormen de midden- en de linkervleugel het oudste gedeelte.

In 1815 werd het domein door Prosper Bilaut verworven en werden het neerhof en het kasteel afgebroken. Een nieuwe pittoreske gesloten herenboerderij werd opgericht door de latere burgemeester. Na de verkoop in 1904 door de nazaten Bilaut, kreeg het hof nog tal van verschillende functies, gaande van varkenskwekerij, opslagplaats voor hop en schoensmeerfabriek tot noviciaat en rustoord van de Witte Zusters van Afrika. De neogotische kapel is een restant van hun verblijf, dat duurde tot 1999. Sindsdien is het Castelhof ingericht als jeugdcentrum.

7. Het trammuseum van Schepdaal

Op de heuvelkam die de Dender- en Zennevallei scheidt, kan je naar het unieke Trammuseum van Schepdaal, dat in 1962 werd ingericht in de oude tramstelplaats langs de Ninoofsesteenweg. De site van de stelplaats en de gebouwen, waaronder een oude watertoren, zijn altijd goed bewaard gebleven en bieden nu onderdak aan rijtuigen uit het verleden. Het soort rollend materieel dat hier een plaatsje vond is zeer uitgebreid en gaat van stoom- en dieseltractie tot het aerodynamische motorvoertuig dat in de jaren '30 en '40 zijn intrede deed. Zelfs de privétramwagen van koning Leopold II, met ruiten van geslepen glas en banken die bekleed zijn met rood fluweel, staat hier te kijk. Bij mooi weer worden enkele van deze 'oude paarden' van stal gehaald en krijgen bezoekers een demonstratie op de gekasseide binnenkoer van het museum. Voor info kan je bellen naar het nummer 02-569 16 14.

8. Brouwerij de Neve

Ooit was brouwerij De Neve één van de meest bekende geuzebrouwerijen met brouwtradities die teruggingen tot in 1772. In 1975 werd de brouwerij overgenomen door de toen nog onafhankelijke brouwerij Belle-Vue van Constant Van den Stock. Er werd niet alleen lambik gebrouwen (en de daarmee verbonden productie van geuze en fruitbieren), maar ook bier van hoge gisting zoals Nevall. In het begin van de negentiger jaren werd echter duidelijk dat door herstructureringen en reorganisaties binnen Interbrew het lot van brouwerij De Neve bezegeld was. Zoals bij heel wat andere lotgenoten, werd de verkoop aan een brouwgigant het kleine ambachtelijke bedrijfje fataal. Het sloot de deuren in 1994, nadat Inbev het 2 jaar voordien had opgekocht, met de belofte de oude brouwerij te behouden. Het

gebouw is opgekocht door een projectontwikkelaar die er een wooncomplex gaat creëren, met zoveel mogelijk respect voor de oude gebouwen en de gevel.

9. Pedemolen

De watermolen van Pede, gelegen op de Pedebeek, draagt de datum 1774 in de gevelankers. Bruegel schilderde de molen nochtans al in de 16de eeuw. Een anachronisme? Neen, want de geschiedenis van de molen is duidelijk ouder dan het gebouw dat er nu staat. In 1392 was de molen van Pede één van de 5 banmolens die toebehoorden aan de heer van Gaasbeek, Sweder van Abcoude. De boeren waren verplicht er hun graan te malen maar moesten telkens één zestiende afstaan aan de Heer van Gaasbeek.

Als je aandachtig kijkt naar het gebouw rechtsonder, op Bruegel's schilderij 'Landschap met ekster op de galg' zie je daar de molen van Pede, geschilderd in spiegelbeeld, en uiteraard zoals hij er 450 jaar geleden moet hebben uitgezien.

De Pedemolen staakte haar economische bedrijvigheid pas in 1965. In 1989 werd de hele molensite aangekocht door de gemeente, die in de loop van de daaropvolgende jaren de 3 vijvers (waarvan 2 spaarvijvers), het molenhuis met het rad, het woonhuis, de stal en de schuur volledig restaureerde. Sinds 2002 is de molen weer volledig maalvaardig.

De molen kan bezocht worden op elke 2de en 4de zondag van de maand, telkens in de namiddag.

10. Brouwerij Lindemans

In het oude Hof ter Kwade Wegen baat de familie Lindemans sinds acht generaties een boerderij, annex brouwerij uit. De geuze en kriek van Lindemans kenden echter zo'n succes, dat vanaf 1950 alle landbouwactiviteiten werden stopgezet. Vanaf dan is het hier al bier wat de klok slaat! Naast geuze en kriek kan je er ook faro krijgen en diverse fruitbieren op basis van framboos, cassis en perzik, ja, zelfs Tea Beer. Je kan ter plekke deze specialiteiten aankopen en ieder dorpscafé in de buurt, dat zichzelf en zijn streek respecteert, heeft ze op de kaart staan.

11. Het kasteel van Groenenberg

Midden in een 45 ha groot park staat het 19de-eeuwse neoclassicistisch kasteel van Groenenberg, in 1900 gebouwd in opdracht van de Halse notaris Claes. Eén van de meest bekende landschapsarchitecten van die tijd, Edmond Galoppin, nam de aanleg van het omringende park voor zijn rekening. De Tweede Wereldoorlog richtte echter bijzonder veel schade aan. Herstellingen lieten lang op zich wachten of kwamen er nooit. Het landgoed, waar tijdens de oorlogsjaren Duitse officieren hadden verbleven, bleef onbewoond en verviel tot een ruïne. Grote delen van het eens zo mooie park bleven er verwilderd bijliggen of werden tijdens de oorlogsjaren in gebruik genomen als landbouwgrond.

In 1981 verkocht de laatste erfgename het domein met de bijhorende hoeve aan het Vlaams Gewest dat het kasteel restaureerde en de gehavende en verwaarloosde tuinen opnieuw herstelde. Het schitterende park met zijn vijver, beboste hellingen, zijn vaak zeldzame solitairbomen, solitairstruiken en bloemenperken is nu één van de mooiste hoekjes binnen de Groene Gordel.

Bezoekers met respect voor de natuur zijn in Groenenberg van harte welkom. In en om het domein zijn trouwens bewegwijzerde wandelpaden aangelegd. Groenenberg ligt op nauwelijks een steenworp van het kasteeldomein van Gaasbeek. In het kader van het Bruegelproject, dat het groen in dit deel van het Pajottenland wil vrijwaren en beschermen, zullen beide parken steeds nauwer versmelten. Enkele weilanden en akkers tussen beide maken deel uit van het parkgebied, andere percelen worden aangekocht om een bufferzone te vormen zodat de smalle bosrand rond Groenenberg intact blijft.

12. Het waterhof

In de schaduw van het kasteel van Gaasbeek ligt de typisch Pajottenlandse vierkantshoeve "Waterhof". De oudste gebouwen dateren van 1813. Gezien de drassige weilanden met hun talrijke bronnetjes rondom de hoeve, is de herkomst van de naam "Waterhof" (die dateert van +/- 1500) niet ver te zoeken. Momenteel is er een melkvee-akkerbouwbedrijf gevestigd dat zich bezig houdt met de verwerking van melk tot allerlei zuivelproducten. Al deze producten en seizoensgroenten worden ter plaatsen verkocht. Er is ook een gezellig terras op de binnenkoer waar men bij mooi weer van een huisgemaakt ijsje kan likken.

13. Kasteel van Gaasbeek

Deze indrukwekkende parel in de Groene Gordel werd gebouwd in de eerste helft van de 13de eeuw, toen Hendrik I, hertog van Brabant, de heerlijkheid van Gaasbeek oprichtte, met zijn zoon Godfried van Leuven aan het hoofd. In de loop van de daaropvolgende eeuwen breidde het gebied van Gaasbeek zich steeds meer uit.

De adellijke families die na de grote brand het kasteel bewoonden, werkten stelselmatig aan de heropbouw en verfraaiing. Wil je meer weten over de boeiende lotgevallen van de opeenvolgende kasteelheren, zoals de familie Van Horne, waarvan één der beroemdste telgen tijdens de troebele 16de eeuw onthoofd werd op de Brusselse Grote Markt, of de familie van Renesse van Warfusée of Arconati Visconti? Over dit slot en zijn bewoners zijn boekdelen volgeschreven. Het zijn vaak boeiende verhalen vol intriges, oorlog, verraad en hoogmoedswaanzin, die eindigen in 1922.

Dan immers schenkt Marie Peyrat, de laatste bewoonster, het kasteel en het bijhorende domein aan het Belgische volk. De schenking zegt expliciet dat het goed eigendom wordt van het Belgische volk, niet van de STAAT, wat in wezen elke Belg tot eigenaar maakt van een klein stukje Gaasbeek.

Je mag het Pajottenland, de Groene Gordel, Vlaams-Brabant, niet verlaten zonder dit kasteel te hebben bezocht. De wandtapijten, lambriseringen, kunstwerken en het schitterend meubilair zijn een streling voor het oog. Het kasteel is, van 1 april tot 31 oktober, dagelijks toegankelijk van 10 tot 18 uur, behalve op maandag.

Rondom het kasteel strekt zich een 49 ha groot domein uit, grotendeels ingenomen door bossen en doorsneden door brede wandeldreven. Op de diepste plaatsen van het domein werden vijvers aangelegd, gevoed door bronnen in de vijverbeddingen en op de opvallende hellingen. In de boomrijke delen van het park, rond en in de vijvers, vind je een zeer verscheiden, vaak zeldzame fauna en flora. Her en der verspreid op het domein trekken een paar merkwaardige bouwsels met elk een eigen geschiedenis zeker je aandacht. Het meest opvallend bouwwerk is beslist de triomfboog van markies d'Arconati Visconti uit 1803. Als vurig bewonderaar van Napoleon zag hij deze triomfboog als een waardig begin van de weg die hij wilde aanleggen tussen Gaasbeek, Brussel en Parijs.

14. Sint-Pieterskerk

De Sint-Pieterskerk is de centrale blikvanger van het dorp en één van de belangrijkste geklasseerde gebouwen. Belangrijke delen van dit overwegend gotisch gebouw dateren uit de 15de eeuw en zijn de kruisbeuk en het koor. De westertoren daarentegen werd samen met het traptorentje en het schip pas in de 16de eeuw gebouwd. Het volledige gebouw is opgetrokken in verschillende steensoorten: witte zandsteen, Balegemse en Lediaanse kalksteen, kwartsteen, petit granit en baksteen.

Ook het meubilair getuigt van een rijk verleden. De aankleding en het meubilair zijn voornamelijk in Louis XVI en neogotische stijl. Blikvanger is de monumentale laatbarokke preekstoel die geïnspireerd is op de preekstoel van de Sint-Pieter en Pauluskerk in Mechelen. Bijzondere aandacht verdienen ook het schilderij "De kruisiging van Sint-Pieter" dat tegen de koormuur hangt, het hoofdaltaar uit de 16e eeuw en de fresco's George de Geetere.

15. Colomakasteel

Het Colomakasteel in hartje Sint-Pieters-Leeuw heeft een schitterende rozentuin. In de 16de eeuw was dit waterkasteel de zetel van de heerlijkheid Leeuw. Charles-Vital-Alexandre Coloma, erekamerheer van keizerin Maria-Theresia en eigenaar van het kasteel rond het midden van de 18de eeuw, liet het verbouwen naar de heersende architecturale smaak. De laatste eigenaars waren de graven de Limburg-Stirum. Na het overlijden van de gravin, kort na de Tweede Wereldoorlog, bleef het kasteel in gebruik als kostschool tot 1972. Sinds 1982 beheert de dienst Groen van de Vlaamse Gemeenschap het 15 ha grote domein en realiseerde er een unieke rozentuin waar 2500 rozenvariëteiten uit de hele wereld groeien op 30 000 struiken. In feite gaat het om vier rozentuinen. In de eerste speelden de ontwerpers met kleur: rode en witte rozen, meteen de kleuren van de baronie Roose waartoe Sint-Pieters-Leeuw behoorde in de 17de en 18de eeuw. In de tweede tuin vind je rozen van Vlaamse veredelaars, die ooit een prijs wonnen. In tuin drie krijg je de geschiedenis van de roos sinds de oudheid verteld. Je ziet er variëteiten die soms al eeuwenlang bestaan. De vierde en meteen de grootste rozentuin is deze met toprozen uit de landen van de Europese Unie, uit Oost-Europa, Nieuw-Zeeland, het Midden-Oosten, Noord-Amerika en Australië. Het mag je niet verbazen dat hier van juni tot oktober elke dag minstens 1000 heerlijk geurende bloemen in bloei staan.

De rozentuin van Coloma is nog niet helemaal 'af'. Er is ruimte gelaten voor variëteiten die vandaag nog niet bestaan, ook China en Japan zouden een plaatsje krijgen. In het opgeknapt torengebouwtje op het domein is het rozenmuseum ingericht. De gemeente Sint-Pieters-Leeuw, eigenaar van het kasteelgebouw, gaf dit een grondige restauratiebeurt en baat het uit als cultureel centrum, seminariecentrum en kantoorruimte.

16. Watermolen van Volsem

Toen de laatste molenaar Toine Van Nechel stopte met zijn activiteiten, had de Molen van Volsem gedurende 400 jaar gefunctioneerd. De watermolen werd opgericht op de plaats waar rond de jaren 1100 een verblijfplaats was voor melaatsen. Deze driehoekige verblijfplaats was aan alle zijden afgebakend door water.

De bedding van de Zuunbeek werd ondertussen verlegd en het dubbele waterrad of tandenrad, zo kenmerkend voor deze watermolen, is jammer genoeg verloren gegaan. Het sluiswerk bleef intact. Het gebouw werd verkocht in 1967 en is thans in gebruik als restaurant met dezelfde naam.

17. Boom tv-serie "Witse"

De boom in kwestie is een zomerlinde waaronder commissaris Witse van de Halse federale recherche, van het gelijknamige één-programma Witse, geregeld mijmerend wordt aangetroffen. De boom is beschermd omwille van zijn enerzijds grote sociaal-culturele waarde, maar anderzijds ook omwille van zijn historische waarde. Hij staat op een kruispunt van wegen, wat vroeger vaak bij wijze van bewegwijzering werd gedaan.

18. Spoorwegviaduct over de Pedevallei

Waar je ook gaat in de Pedevallei, je blik wordt ongetwijfeld getrokken door de indrukwekkende, 520 meter lange spoorwegviaduct. De viaduct, in de volksmond de 17 Bruggen genoemd, overspant het dal en was nodig om de niveauverschillen tot 21 meter te overbruggen.

Het bouwwerk houdt al stand sinds 1929. De betonconstructietechniek stond toen nog in de kinderschoenen, wat de zestien bogen tellende constructie, in ter plekke gestort beton, tot een uniek bouwwerk uit het interbellum maakt.